

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

جلد ۳۸

از شماره ۱ تا ۱۴۱۰۰

تألیف:

پروین متواری سورکی

زهرة معیری

بانتظارت

معاونت کتابخانه ملی

اداره کل کتاب های خطی و نادر

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۷

شایک: ۳-۵۵۴-۴۴۶-۹۶۴-۹۷۱

سازمان اسناد و کتابخانه
جمهوری اسلامی ایران

تألیف: پروین متواری سورگی و زهره معیری

ناشر: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۷

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مهدي ادیبي

نمایہ ساز: خانم صالحہ سادات میر محمد حسینی

صفحه آرای: پروین دالوند

ناظر فنی: پرویز بختیاری

بہا: ۸۰۰,۰۰۰ روپے

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

دفتر فروشگاه: ۸۱۶۲۳۳۱۵ - دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وبگاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

سخن نخست

به نام آن که جان را فکرت آموخت

الحمد لله الذی انزل علی عبده الکتاب و لم يجعل له عوجا

نسخه‌های خطی آینه تمام‌نمای پیشینه فرهنگی یک ملت است. دست‌نوشته‌های برجای مانده از پیشینیان ایران اسلامی خود دلیل محکمی بر برخورداری این مرز و بوم زرخیز از هویت درخشان و غنی فرهنگی است. بزرگانی چون: فارابی، ابن سینا، خوارزمی، خیام، ابوریحان بیرونی، رازی و صدها اندیشمند دیگر ایرانی که چون ستارگانی در آسمان دانش بشری می‌درخشند و از افتخارات جامعه ما به شمار می‌آیند. نادره‌هایی که گنجینه‌های ستبری از معارف بشری را در دست‌نوشته‌های خود برای همگان به یادگار گذاشتند. اما بدیهی است که نخستین گام در مسیر بهره‌برداری از این ذخایر گرانبها شناسایی آنها در قالب فهرست‌های نسخ خطی است.

فهرست‌ریسانه‌های خطی در ایران از سال ۱۳۰۵ ش. گام در مسیر تدوین فهرست‌ها گذارده‌اند. هر فهرست‌نویس با تکیه بر تجربه و دانش خود در زمینه نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی، به تدوین فهرست خود پرداخته است. به سبب این پراکنده‌نگی و شیوه تدوین در این فهرست‌ها یکسان نیست.

کتابخانه ملی در مقام سابقه‌یاد، از جمله نخستین کتابخانه‌هایی بود که اقدام به انتشار فهرست مدون و استاندارد از مجامع نسخ دستنویس خود کرد. این اقدام ارزشمند با رهنمودهای زنده یادان ایرج افشار، مجتبی میرزایی، محمد معین و همت دکتر مهدی محقق آغاز شد و با پشتکار عالمانه استاد سید عبدالله انوار در نگارش نخستین فهرس خطی، لباس نشر پوشید و با تلاش دیگر فهرست‌نگاران ادامه یافت.

با بازنگری شیوه‌های پیشین و با رویکرد جدید به روش‌های نوین ارائه اطلاعات و فهرست‌نگاری، کاربرگه جدیدی طراحی شد و فهرست نسخه‌های کتابخانه از جلد پانزده به بعد بر اساس آن تدوین گردید که به طور طبیعی با شیوه معمول تدوین داشت و از این رو با نگاه انتقادی شماری از فهرست‌نگاران روبرو شد.

امید است با استفاده از نظرات و انتقادات مفید و سازنده استادان و با همکاری و تبادل نظر متخصصان حوزه‌های فهرست‌نویسی و اطلاع‌رسانی بتوان در یافتن شیوه علمی در فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی گام‌های مؤثرتری برداشت.

و الحمد لله الذی ارسل الینا رسولا حامل کتاب و کتابه ام الکتاب و السلام علی من اتبع سبيله و کتابه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

اداره کل کتاب‌های خطی و نادر

به نام خداوند لوح و قلم

فهرست پیش رو جلد ۳۸ فهرست نسخه‌های خطی سازمان اسناد و کتابخانه ملی است که به شناسایی ۳۰۰ نسخه مشتمل بر ۵۵۶ عنوان از شماره بازبایی ۱۳۸۰۱-۱۴۱۰۰ (۳۸۰۱ف-۴۱۰۰ف) به زبان‌های فارسی و عربی پرداخته است. پراکندگی موضوعی نسخه‌ها در زمینه‌های دینی، عرفانی، ادبی، نجوم، ریاضیات، طب، ادعیه و علوم غریبه است. جلد ۳۸ توسط خانم زهره معیری و با همکاری اینجانب به سرانجام رسید.

فهرست حاضر همچون فهرست‌های پیشین در دو بخش کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی تدوین شده که بخش کتاب‌شناسی نیز شامل دو قسمت توصیفی و تحلیلی است. ترتیب تنظیم فهرست به ترتیب شماره بازبایی، مندرج بر عطف نسخه که برابر با شماره ردیف نسخه در قفسه مخزن نسخ خطی است. ترتیب مرجی نسخه‌ها بدین گونه است:

کتاب‌شناسی: براساس مؤلف، عنوان، تکرار نام مؤلف و سایر پدیدآورندگان، زبان، معرفی کتاب، آغاز، انجام و انجاء، منابع مورد استفاده در شناسایی و معرفی نسخه. بخش نسخه‌شناسی: براساس روش نگارش و فونت کوچکتر مشتمل است بر: خط، کاتب، محل کتابت، تاریخ کتابت، آرایه‌ها، بهره‌ها، نواشی، یادداشت‌های متفرقه نوشته شده بر اوراق نسخه، امتیاز، آسیب‌ها، نوع کاغذ و جنس، تعداد اوراق، اندازه سطر و قطع نسخه. از جمله روش‌های مورد استفاده در این فهرست حذف اطلاعات تکراری در بخش نسخه‌شناسی مجموعه هاست. طبیعی است اطلاعات کامل در مدخل نسخه، مجموعه آمده و علاقمندان می‌توانند به رساله نخست هر مجموعه مراجعه کنند.

در ادامه، عنوان‌های دیگر و بخش تحلیلی شامل: معنای و شناسه‌های سایر پدیدآورندگان نسخه غیر مؤلف آمده است. آخرین مورد نیز شماره رکوب ثبت شده در برنامه رسا (نرم افزار جامع کتابخانه ملی) است.

نام مؤلف و سایر پدیدآورندگان نسخه با فراخوان از بانک مستندات مشهور، در صورت عدم نام اشخاص در بانک، نام مورد نظر به صورت پیشنهادی توسط فهرست‌ساز رزسته شده است. عنوان نسخه با استناد به عنوان منتخب مؤلف و یا عنوان ذکر شده در متن نسخه و در صورت داشتن عناوین متعدد عنوان شهر و در صورت عدم وجود عنوان، موضوع کتاب با افزودن «رساله در، الرسالة فی» در صدر موضوع انتخاب شده است.

مستندات موضوع بر اساس فراخوان از بانک مستندات موضوع و در صورت عدم موضوع مناسب در بانک، با استناد به شیوه استاندارد، شبیه‌سازی و پیشنهاد شده است.

در استفاده از منابع در شناسایی و معرفی کتاب و ذکر وجود آن در کتابخانه‌های دیگر، بیشتر از کتاب‌های الذریعه، کشف الظنون، ریحانة الادب، نسخه‌ها، فهرست مشترک، فهرست

مشار، فنخا، سایت آقابزرگ، نشریه دانشگاه تهران و فهرست‌های سایر کتابخانه‌های بزرگ و مطرح مانند آستان قدس رضوی، مرعشی، ملک، مجلس و در صورت نیاز از سایر فهرست‌های نسخ خطی استفاده شده است.

در معرفی برخی کتب به شماره‌های پیشین نسخه مشابه در فهرست‌های کتابخانه ملی ارجاع داده شده است. بعضی از این ارجاعات دارای دو شماره است: شماره جدید، و بعد از آن داخل پرانتز شماره قدیم نسخه.

در تعداد «وراق» نسخه حرف «ر» مخفف برگ رو و حرف «پ» مخفف برگ پشت است. برخی از نسخه‌ها با توجه به رسم الخط، نوع کاغذ، تذهیب و جلد، تالیف و کتابت شبه قاره است؛ از آنجایی که در انجامه آنها معیار کتابت ذکر نشده، با عبارت «احتمالاً هند» به این معنا اشاره شده است.

برخود فرض می‌دانم در اتب سپاس و امتنان قلبی خویش را از مسئولان معزز خانم دکتر اشرف بروجرودی ریاست محترم سازمان اسناد و کتابخانه ملی، دکتر غلامرضا امیرخانی معاونت محترم کتابخانه ملی، جناب آقای علی رحیمی مدیر کل محترم اداره کل کتاب‌های خطی و نادر و سرکار خانم زهرا مدرسی معاون محترم اداره کل کتابهای خطی و نادر، سرکار خانم چیذری رئیس گروه محترم سازماندهی و سرکار خانم پروین دالوند ویراستاری فنی و صفحه‌آرایی و خانم صالحه سادات میرحسینی تنظیم مایه‌ها و جناب آقای یوسف امیری مدیر محترم انتشارات ابراز دارم و به جهت پیگیری و اهتمام جوی در ادامه چاپ فهرس نسخ خطی کتابخانه ملی تشکر و قدردانی نمایم.

موجب افتخار و خرسندی است که فرصتی دست داد تا در کنار دست و همکار بسیار عزیزم خانم زهره معیری فهرست نویس پیش کسوت نسخ خطی، مجادلی، فهرست نسخ خطی سازمان اسناد و کتابخانه ملی را جهت چاپ آماده نمائیم. برای این بزرگوار که چند سالی هست بازنشسته شده‌اند، آرزوی طول عمر، سلامتی و موفقیت دارم. امید است که به این سیاهه به دیده اغماض بنگرید و کاستی‌ها را به بزرگی و سعه صدر خویش بر نگارندگان بخشایید.

با احترام

پروین متواری سورکی

آذر ۱۳۹۷